

Erään arjen kuvaus

Miia Panula

II kirjallinen osuus

Erään arjen kuvaus

Queer-arjen representaatio valokuvataiteessa

Miia Panula
Opinnäytetyö, kevät 2019
Yrkeshögskolan Novia, Pietarsaari
Mediakulttuurin koulutusohjelma
Medianomi (AMK)

Ohjaajat: Emma Westerlund ja Lars Rebers
Sivumäärä: 50
Kieli: suomi

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

Valokuvaus, queer, queer-taide, valokuvataide, dokumentaarinen valokuva, dokumentaarinen valokuvataide, snapshot, polyamoria taiteessa, homoseksuaalisuus taiteessa, arkinen valokuva, arki taiteessa, queer-arki

Abstrakti

Erään arjen kuvaus on henkilökohtaisen arkipäivän dokumentointi lähes kahden vuoden ajalta. Snapshot-tyyliset, lavastamattomat kuvat havainnoivat elämää ja sen arkisia yksityiskohtia: päiväunia sohvilla, pyykkipäiviä ja aamukahvihetkiä hiukset pystyssä. Tähän arkeen sattuu kuulumaan erottamattomana osana queeriys. Dokumentaariset kuvat kolmen naisen yhteisestä arjesta polyamorisisessa suhteessa haastavat jokaisen, mukaan lukien tekijän itsensä ajattelemaan yleistä käsitystä normaaliudesta ja vallitsevista normeista.

Opinnäytetyössäni tarkastelen arkisen kuvan asemaa taiteessa ja ennen kaikkea queer-arjen representaatiota taiteen kentällä. Oman taiteellisen työskentelyni lisäksi ja sen tueksi nostan esiin aikaisempia teoreettisia ja taiteellisia queer-aiheisia töitä. Visuaalinen osa esitetään eri muodoissa joko näyttelyissä tai valokuvataidekirjana.

Lähtökohtana projektille on oma kokemus queer-arjesta. Vaikka tarina on henkilökohtainen, on samaistumis pintaa tarjolla arkipäiväisten universaalien tilanteiden kautta. Katsoja voi valita kantansa ja lähestymistapansa, mutta sillä ei oikeastaan ole väliä. Mikään ei muuta sitä, että tämä tarina on tosi.

Abstrakt

Det konstnärliga arbetet *Erään arjen kuvaus* (Beskrivning av en vardag) är en dokumentation av den personliga vardagen som pågått under nästan två års tid. Genom att använda icke-iscensatta snapshot-bilder observerar jag livet och dess vardagliga detaljer: vilostunder i soffan, tvätt dagar och morgonkaffe. En oskiljaktig del av denna vardag är dess queer-attribut. Jag visar dokumentära bilder av tre kvinnors gemensamma vardag, kvinnorna lever i ett polyamoröst förhållande. Dessa bilder utmanar alla, även själva konstnären att fundera på den allmänna uppfattningen om normalitet och rådande normer.

I mitt examensarbete undersöker jag den vardagliga bildens betydelse inom konsten, framför allt samtida konstnärliga representationer av en queer-vardag. Tidigare teoretiska och konstnärliga arbeten som undersöker begreppet queer lyfts fram för att förstärka det egna skapandet. Den visuella delen presenteras i olika former, endera i en utställning eller som en tryckt bok.

Utgångspunkten för projektet är min egen upplevelse av en queer-vardag. Även om detta projekt är personlig berättelse, finns det möjlighet att identifiera sig med de vardagliga och universala situationerna. Åskådaren får själv positionera sig till arbetet, men det spelar egentligen ingen roll, ingenting kan ändra detta faktum: det här är en sann berättelse.

Abstract

The artistic work *Erään arjen kuvaus* (Description of an Everyday Life) is a documentation of personal everyday life during a period of almost two years. The unstaged snapshots observe life and its everyday details: naps on the sofa, laundry days and morning coffees. An inseparable part of this specific life, among other things, happens to be its queer nature. Documentary photographs of three women in a polyamorous relationship sharing their daily life together challenge everybody, including the artist herself to think about the general idea about normality and existing norms.

This thesis studies the image of everyday life in art, especially the representation of queer daily life in the art field. Along with the personal documentation some earlier theoretical and artistic works within the queer thinking are highlighted. The visual part is presented in different forms, in an exhibition or as a photographic art book.

The basis of the project is formed by the experience of own queer everyday. Despite the fact that it is a personal story the universal everyday situations make it possible to identify with. The viewer can choose their own position and viewpoint to the images but it does not really matter. Nothing can change the fact: this is a true story.

SISÄLLYSLUETTELO

- 11 **Johdanto**
- 12 Tutkimuskysymykset
- 13 Metodit

- 15 **Hieman termeistä ja queer-teoriaa**
- 15 Ihana hankala queer

- 20 **Työprosessista**
- 21 Se siitä homoagendasta
- 22 Arjen dokumentointi ja kameran jatkuva läsnäolo
- 25 Kuvaajan yksinvallan horjuttaminen

- 27 **Queer-arjen representaatio taiteessa**
- 28 Mitä taide on?
- 28 Entä valokuvataide, dokumentaarinen valokuvataide ja snapshot?
- 31 Yleis(tys)tä queer-taiteesta
- 35 Arjen representaatio queer-taiteessa

- 41 **Yksityinen on poliittista**
- 42 Kotisohvalta gallerian seinille

- 45 **Aiheen ongelmallisuus**

- 47 **Lopuksi**

- 48 **Lähdeluettelo**

Kolme naista polyamorisessa suhteessa. Suhde muiden joukossa.
Arkipäiväisiä asioita – arkipäiväistä elämää. Tavallista.

Johdanto

Olen dokumentoinut omaa arkeani aktiivisesti melkein kaksi vuotta. Aloin kuvata Minervaa, Kaisaa ja itseäni, dokumentoida yhteistä elämäämme kesälä 2017, suhteen alkuajoista lähtien. Kuvaaminen alkoi ennen kaikkea halusta tutkia polyamoriaa¹ tarkemmin tuoreen suhteen myötä, sillä halusin itse ymmärtää uudenlaista käsitystäni siitä, mitä ihmissuhteet voivat olla. Lähes jokapäiväinen dokumentointi toi arkistoihini lukuisia valokuvia sekä joitain videoita arjen yksityiskohdista: päiväunia sohvalla, pyykkipäiviä ja aamukahvihetkiä hiukset pystyssä.

Opinnäytetyöni kirjallisessa osassa avaan työskentelyprosessia ja sen esille tuomia kysymyksiä ja huomioita. Lisäksi tutkin, miten queer²-arkea on kuvattu aikaisemmin taiteessa. Lähtökohtana tutkimukselle on tunne siitä, että queer-taide on usein todella räikeää, seksuaalista ja provosoivaa, tarkoituksenmukaisesti niin kutsutusta ”normaalista” erottuvaa. Tämä tunne ulottuu myös taiteen ulkopuolelle ja koskee yhtä lailla muun median sisältöjä ja kulttuuritarjontaa. Tällainenkin sisältö kiinnostaa minua, ja olen iloinen, että sitä on olemassa, mutta itseni queeriksi määrittelemänä henkilönä olen kuitenkin usein kokenut, että samaistuminen tällaiseen tapaan esittää queeriä elämää on vaikeaa, jollei mahdotonta.

Todella arkinenkin kuva voi olla taidetta. Tästä esimerkkinä on muun muassa Valokuvataiteilijoiden liiton organisoima *Arjen kuvat* -projekti, joka oli esillä Suomen Valokuvataiteen museossa alkuvuodesta 2018 näyttelyssä *Tuntuuko tutulta?* (Suomen Valokuvataiteen museo). Jos arki on varteenotettava aihe taiteen kentällä, miksi queer-arjen kuvausta saa hakemalla hakea? Tästä samaistumisen tunteen kaipuusta lähti tarve tutkia aihetta tarkemmin, yrittää löytää sellaisia esimerkkejä taiteen kentältä, jotka näyttäisivät queerit henkilöt normaalissa arjessa, osana yhteiskuntaa, eivätkä aina niinä erilaisina, outoina ja ulkopuolisina.

¹ ”Polyamorially tarkoitetaan yhtä vastuullisen monisuhteisuuden muotoa ja siihen suuntautunutta seksuaalisuutta ja/tai romanttista/kumppanuudellista halua. Polyamoria ei tarkoita samaa kuin polygamia eli moniavioisuus.” (Seta.)

² ”Queer on poliittinen ja usein akateeminen näkökulma ja ajattelumalli, joka kyseenalaistaa yhteiskunnan sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä normeja. Queer on myös identiteetti, jonka myötä ihminen ei halua määrittää omaa seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoltaan.” (Seta.) ”Sanalle ei ole vakiintunut hyvää suomennosta. Sanaa käytetään joskus myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen synonyyminä.” (Pirkanmaan Seta.) Lisää termistä *queer* kohdassa *Ihana hankala queer*.

Tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Projektissa pohdin queeriyden, tässä tapauksessa polyamorian ja homoseksuaalisuuden³, näkymistä arjessa ja sen merkitystä omassa arkipäivässä. Lähtökohtana on oma kiinnostus ja tarve aiheen tarkasteluun. Dokumentoinnin ja varsinkin sen julkisen esittämisen tarkoituksena on myös lisätä muiden ymmärrystä aiheesta. Ei opettaa eikä valistaa, vaan tehdä näkyväksi se, että eroavaisuuksista huolimatta meissä ihmisissä on paljon samaa.

Tavoitteena on ollut löytää sellainen tapa esittää aihetta, että katsoja voi helposti samaistua tilanteisiin tai päättää vain katsoa sivusta, mikäli niin haluaa. Katsominen on tehty tahallaan mahdollisimman helpoksi ja arkisen tavanomaiseksi myös sellaiselle katsojalle, jolle aihe on todella vieras ja hämmäntävä, jolloin vastareaktiota ei oletettavasti pääse syntymään ja katsomiselle sekä parhaassa tapauksessa myös ymmärtämiselle jää tilaa. Kuvasarjaa on esitetty eri muodoissa tähän mennessä kolmessa ryhmänäyttelyssä ja yhdessä yksityisnäyttelyssä. Myös kirjamuoto sopii oletettavasti tämän tapaisen kuvamateriaalin esittämiseen, ja opinnäytetyöni visuaalisessa osassa olenkin tehnyt kuvista *dummy*⁴-version, jota olisi kenties mahdollista tulevaisuudessa kehittää valokuvakirjaksi asti.

Haluan oman visuaalisen tuotoksen lisäksi selvittää, miten queer-arkea on aikaisemmin kuvattu taiteessa. Lähtökohtainen oletamus tutkimuksen alussa on, että nimenomaan arkinen queer-elämä ei juuri ole ollut kuvauksen kohteena taiteessa, vaikka sille olisi kenties tarvetta juuri sen mahdollistaman samaistumisen tunteen vuoksi. Taiteen kentän laajuuden ja opinnäytetyön rajallisen sivumäärän asettamien haasteiden vuoksi olen päätenyt rajaamaan tutkimusta koskemaan lähinnä pelkästään länsimaalaista käsitystä queer-taiteesta sekä keskittymään valokuvataiteeseen. Rajauksella on henkilökohtaiset syynsä: oma taiteentuntemus ja taidekokemukset ovat pitkälti määrittäneet maantieteellisesti ja kulttuurisidonnaisesti juuri eurooppalaiseen ja pohjoisamerikkalaiseen taiteeseen, opintojen suuntauksen myötä nimenomaan valokuvataiteeseen.

³ ”Homoseksuaalinen ihminen tuntee seksuaalista ja/tai emotionaalista vetoa samaa sukupuolta olevia kohtaan (Seta).” Homoseksuaalista naisesta käytetään myös sanaa lesbo (Seta).

⁴ *Dummy* on nimitys, jota käytetään valokuvakirjan prototyypistä, jollainen tehdään usein osana valokuvakirjan luomisprosessia ennen virallisen kirjan julkaisua (British Journal of Photography).

Metodit

Taiteellisessa työskentelyssäni en koe oikeudekseni puhua muiden puolesta tai asetella muita mieleisiini asentoihin valokuvausta varten omien tarkoituseriäni saavuttamiseksi. Tästä syystä olen aikaisemmassa työskentelyssäni kuvannut paljon itseäni ja omakohtaisia kokemuksiani. Voin myös rehellisesti sanoa olevani juuri oman itseni paras asiantuntija. Tämäkin kuvasarja on ennen kaikkea oma näkemykseni ympäröivästä arjesta ja omasta kokemuksesta olla queer. Tällä kertaa en ole kuitenkaan yksin kuvissa, vaan niissä esiintyy myös kaksi muuta henkilöä: Kaisa ja Minerva.

Olen pyrkinyt pitämään kuvaustavan yksinkertaisena ja kevyenä saavuttaakseni mahdollisimman todenmukaisen arjen kuvaamisen. Olen käyttänyt eri tekniikoita ja kameroita: analogista ja digitaalista; mustavalkoista ja värifilmiä; pokkaria ja järjestelmäkameraa; salamaa ja luonnonvaloa. Tekniikan valintaa tärkeämmäksi on noussut itse kuvaaminen: se, että siitä on tullut osa arkea eikä kameran esille ottaminen saa tunnelmaa muuttumaan, vaan tilanne jatkuu kuin kameraa ei olisikaan. Tällainen kuvaustapa on mahdollistanut myös minulle kuvaajana vapautumisen kuvaustilanteessa ja luvan kuvata nopeasti ja paljon, olla itse hetkessä mukana myös muussa kuin kuvaajan roolissa ja palata vasta jälkeensä lopputulokseen ja suureen määrään kuvamateriaalia. Olen myös päättänyt horjuttaa kuvaajan valtaa ja antaa kameran välillä muiden käsiin. Valta jakaantuu, ja tarinankerronnasta, samoin kuin arjesta, tulee jaettu, yhteinen kokemus.

Taiteellisen työskentelyn tueksi ja sen rinnastamiseksi vastaaviin esimerkkeihin taidehistoriassa olen tutkinut eri asiantuntijoiden kokoamia teoksia queer-taiteesta ja yrittänyt löytää niistä queer-arkea kuvaavia teoksia. Olen keskittynyt tässä suhteessa lähinnä Alex Pilcherin kirjaan *A Queer Little History of Art* (2017) sekä Catherine Lordin ja Richard Meyerin kirjaan *Art & Queer Culture* (2013).

Hieman termeistä ja queer-teoriaa

Se, että kaikelle täytyy löytää termi ja määrittely, aiheuttaa helposti asioiden ja ihmisten lokerointia. Lokerot muuttuvat hetkessä ahtaiksi ja epämiellyttäviksi, kun puhutaan sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta. Kieli ja käsitykset muuttuvat ajan kuluessa jatkuvasti, ja eri sanastot saattavat määritellä termit hieman eri tavalla. Jokaisen ihmisen kokemus itsestään ja identiteetistään on ainutlaatuinen ja omakohtainen, eivätkä pelkistetyt ja yksinkertaistetut termit voi täysin tavoittaa tätä hienosyistä monimuotoisuutta. (Seta, 2018.)

Kun olen oppinnyt työtani varten etsinyt määrittelyjä tietyille termeille, jotka kuvaavat itseäni, olen valinnut niistä sellaiset, jotka kuvailevat parhaiten juuri senhetkistä tunnettani omasta identiteetistäni. Muita termejä määriteltessäni olen tyytynyt usein Setan (2018) ”sateenkaarisanaastoon”, jota päivitetään jatkuvasti ja joka on avoimesti yksinkertaistettu joukko määritelmiä. En väitä, että samoja termejä toisessa yhteydessä käytävien ihmisten tulisi määritellä ne samalla tavalla. Koen myös, että identiteetti, joka sisältää myös sukupuoli- ja seksuaali-identiteetit, on liukuva käsite, ja se mikä määrittää meitä nyt, saattaa muuttua ajan mittaan. Pidätän oikeudet mahdollisiin identiteettiäni koskeviin muutoksiin.

Ihana hankala queer

Queer on mielestäni termeistä kaikista haasteellisin. Silti pidän siitä eniten juuri siksi, että se on mahdollista määritellä niin monella eri tapaa eikä se kaikkien määrittelyidenkään jälkeen ole vielä yksiselitteisen selvä.

Kansalaisjärjestö Setan mukaan osa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvista henkilöistä haluaa määritellä itsensä queeriksi. Järjestön mukaan ei voida tarkkaan tietää, mitä tämä määritelmä sisältää, sillä queeriyteen kuuluu juuri määritelmien kyseenalaistaminen ja niiltä pakeneminen. (Seta, n.d.) Englanninkielisen termin queer uskotaan juontavan juurensa muun muassa saksan sanasta quer (poikittainen) (Rossi, 2017). Sanan synonyymeiksi on usein nimetty esimerkiksi sanat outo ja omalaatuinen, ja usein sanakirjat viittaavat queer-sanan yhteydessä (virheellisesti) vain homoseksuaalisiin miehiin (ks. esim. Oxford Dictionaries, Suomisanakirja). Yksi ehdotus sanan queer

suomennokseksi, varsinkin queer-tutkijoiden keskuudessa, on ollut sana *pervo* (Seta, 2018), mutta sanalle ei ole vakiintunut sopivaa ja pysyvää suomennosta (Pirkanmaan Seta, n.d.).

Pilcher (2017) määrittelee termin queer sateenvarjoterminä kuvaamaan kaikkia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä ja tyylikkäämpänä vaihtoehtona kirjanyhdistelmälle ”LGBTQIA+”⁵, mutta huomauttaa, että saanaan liittyy muutakin, esimerkiksi queer-termin haltuun ottaminen: termi oli ennen valtaväestön käytössä alentavana haukkumasanana, mutta queer-ihmiset ottivat termin omaan käyttöönsä kuvaten sillä yleisesti omaa identiteettiään, joka ei valtaväestön normeja noudata.

Olen valinnut termin käytön opinnäytetyöni yhteydessä ennen kaikkea oman mieltymykseni ja identiteettini perusteella, mutta myös termin merkityksen laajuuden ja sitä kautta sen tuoman vapauden takia. Lisäksi sanassa queer on aina mukana ”poliittinen ja usein akateeminen näkökulma ja ajattelumalli, joka kyseenalaistaa yhteiskunnan sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä normeja” (Seta, 2018).

Queer-aktivismilla ja -tutkimuksella on ollut merkitsevä rooli sukupuolen ja seksuaalisuuden ymmärtämisestä koskevassa muutoksessa länsimaissa 1990-luvulta lähtien. Heterouden asema oletusarvoisena seksuaalisuutena ei ole enää itsestään selvä, ja sukupuoli ymmärretään binääristä mies–nais-jaottelua laajemmin. (Rossi, 2017.) Queer-tutkimus on Suomen queer-tutkimuksen seuran säännöissä määritelty ”kriittiseksi sukupuolen ja seksuaalisuuden tutkimukseksi, esimerkiksi lesbo-, homo-, trans- ja bi-tutkimukseksi sekä heteronormatiivisuuden ja heteroseksuaalisuuden tutkimukseksi. – – Queer-tutkimusta tehdään eri tieteenaloiilla ja sen piirissä käsitellään niin nykyisten yhteiskuntien ja kulttuurien kuin myös menneisyyden ilmiöitä.” (SQS, n.d.) Queer-aktivismi ja queer-ajattelu kasvoivat pitkälti ajasta, jolloin Yhdysvalloissa oli meneillään lohduton hiv- ja aids-kriisi, joka kosketti ennen kaikkea homoseksuaalisia miehiä ja josta vaiettiin politiikassa ja näin hankaloitettiin sairastuneiden ihmisten

⁵ ”Kirjainyhdistelmä viittaa sekä sukupuoli- että seksuaalivähemmistöihin: homot, lesbot, biseksuaalit/bi-ihmiset, transihmiset, intersukupuoliset ja queerit. Kirjainyhenteestä on eri versioita riippuen siitä, mihin ryhmiin halutaan viitata. Lyhenne on ruotsiksi useimmin kirjoitettu hbtq ja englanniksi lgbti.” (Seta.)

hoitoa ja taudin leviämisen ehkäisyä. Queer-ajattelu toimii myös vastaväitteenä unohdukselle. (Rossi, 2017.)

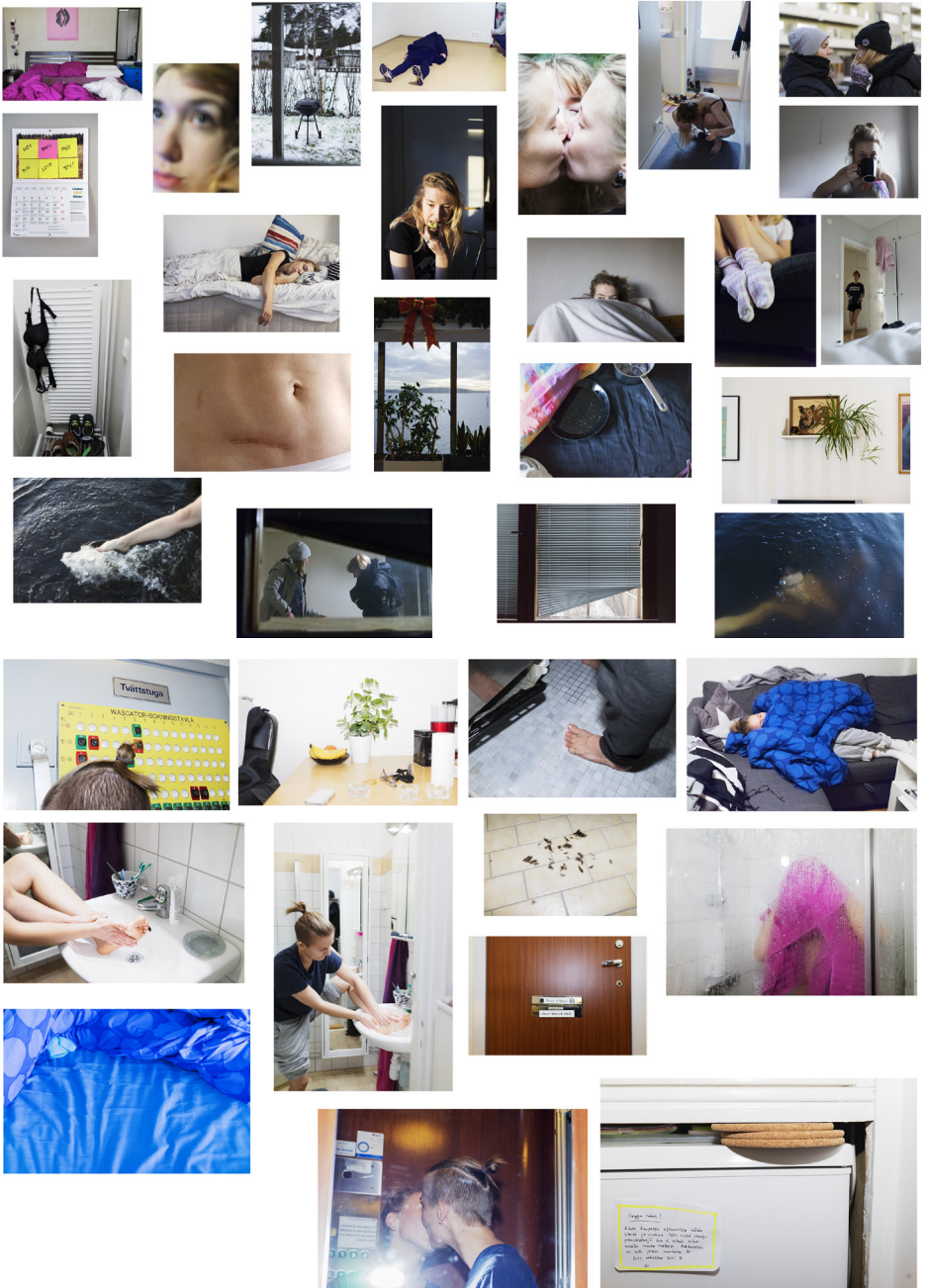
Vaikka queeriyttä yritetään avata monin eri keinoin, tuntuvat esitykset poikkeuksetta jäävän jokseenkin vajavaiseksi kuvaukseksi siitä, mitä queeriyys ihmisten omassa kokemuksissa voikaan olla. Lähteeni ja kokemukseni ovat suppeita, länsimaiseen kulttuuriin pohjautuvia kuvauksia, jotka keskittyvät paljolti valkoiseen homoseksuaalisuuteen ja jättävät ulkopuolelle monia queer-ryhmiä, kuten esimerkiksi queer of color⁶. En katso oikeudekseni puhua muiden kuin itseni puolesta, ja siitä syystä myös tämän tekstin viittaukset queeriyteen voidaan nähdä erittäin vajavaisina. Painotan siis henkilökohtaista kokemusta omasta queeriydestä välttääkseni mahdolliset väärinymmärrykset.

Siihen, että kuvaan itseäni queerinä, liittyy useita seikkoja, enkä edes osaa täysin kuvailla sanoin tunnetta, jota sanan käyttäminen minussa herättää. Yksinkertaistettuna queeriyys on minulle helppo tapa sisällyttää useita normeista poikkeavia ominaisuuksia yhden sanan alle. Lisäksi siihen tuntuu liittyvän nykyään positiivisempi konnotaatio kuin esimerkiksi sanoihin lesbo ja homo. Opinnäytetyön visuaalisen työn osalta queerit ominaisuudet ovat homoseksuaalisuus ja polyamoria. Queeriyys on kuitenkin jotain paljon laajempaa ja monimutkaisempaa. Koska opinnäytetyöni ei käsittele pelkästään sanan queer merkitystä, on minun pyrittävä tiivistämään aihetta, mikä varmasti aiheuttaa puutteita määrittelyssä.

⁶ Lainaan termin Rossilta (2017), joka käytti tätä englanninkielistä rakennetta suomen kielen puutteellisuuden vuoksi.

Joitain esimerkkejä projektin mustavalkoisista 35mm-filmikuvista

Joitain esimerkkejä projektin digitaalisista värikuvista

Työprosessista

Projektin alussa tärkeää oli juuri suhteen polyamorisuus ja homoseksuaalisuus, sillä ne olivat tekijöitä, jotka saivat minut alun perin aloittamaan arjen aktiivisen valokuvaamisen. Ne olivat jotain uutta ja erilaista. Queeriyys on kiinnostanut minua pitkään, ja olen halunnut tutkia aihetta, en vain ole tiennyt, miten. Oma identiteetti vaikuttaa suuresti kiinnostukseen aihetta kohtaan, ja siksi onkin luontevaa yhdistää todella henkilökohtainen teoriaan ja faktatietoon. Koen, että ne tukevat toisiaan ja niiden yhdistäminen on ainut keino, jolla voin perustella ennen kaikkea itselleni työni tärkeyden.

Aiheen henkilökohtaisuus oikeuttaa mielestäni tekemään tällaista projektia. Kerron ainoastaan omaa tarinaani ja painotan sen henkilökohtaisuutta, sillä en koe, että minulla on oikeutta tai valmiuksia puhua kaikkien queeriksi itsensä identifioituvien ihmisten puolesta. Uskon kuitenkin, että samaan tapaan kuin itse olen etsinyt samaistumispintaa queer-representaatioista eri medioissa, voivat muut ehkä samaistua minun tarinaani. En yritä olla esikuva tai suunnan näyttäjä, vaan projekti on ennen kaikkea itseäni varten. Haluan itse ymmärtää omaa identiteettiäni ja ympäröivää maailmaa paremmin. Jos myös muut saavat siitä jotain, on se positiivinen lisäys ja osoittaa, että taide on täyttänyt tehtävänsä (Mäki, 2017).

Halusin antaa polyamorialle ja homoseksuaalisuudelle arkisen muodon, vaikka ne eivät vielä dokumentoinnin alussa olleet ehtineet olla kauaa osa omaa arkipäivääni. Uudenlainen arki kahden naisen kanssa oli mielestäni kiinnostava kuvauskohde varsinkin siksi, että halusin itse oppia polyamoriasta ja ihmissuhteista. Lisäksi kuvien näyttäminen julkisesti on eräänlainen vastaus ihmisten hämmästelyyn ja lukuisiin kysymyksiin suhteesta ja sen toimivuudesta. Kun kuuluu johonkin vähemmistöryhmään, joutuu helposti kyseisen ryhmän edustajaksi ja puolestapuhujaksi jokapäiväisessä kanssakäymisessä muiden ympärillä olevien ihmisten kanssa.

Ettekö ole mustasukkaisia?

Minä en ikinä voisi elää tuolla tavalla!

Mitä on polyamoria?

Miten te nukutte?

Järkeviin kysymyksiin vastaa mielellään, tyhmempiä kysymyksiä jaksaa johonkin rajaan asti. Kun suhde on alussa ja kaikki on itsellekin uutta ja jännittävää, puhuu siitä mielellään muiden kanssa. Niin kuin kaikki suhteet, myös tämä muuttuu kuitenkin siitä kaikesta uudesta ja jännittävästä arjeksi ja ainakin suhteen osapuolille ihan tavalliseksi jokapäiväiseksi elämäksi. Tämän halusin tuoda näkyviin kuvissa.

Se siitä homoagendasta

Vaikka queeriyys onkin tärkeä osa projektia, on polyamorian ja homoseksuaalisuuden merkitys kokonaisuuden kannalta jäänyt toisarvoiseksi ajan kuluessa. Samoin kuin minulle suhteen alussa, saattaa katsojalle kuvissa olla uutuuden viehätysten voimaa ja kiinnostusta juuri erilaisen suhdemuodon näkemiseen ja muiden elämän tirkistelyyn. Kuitenkin juuri projektin pitkä kesto on tuonut lisäksi aivan uuden ulottuvuuden, ja mielestäni tärkeämmäksi ominaisuudeksi on tullut kuvien määrän esiin tuoma ajan kuluminen, elämän muuttuva luonne ja arjen pysyvyys. Aika muokkasi projektia haluamaani suuntaan, räikeästä queer-aktivismista, jossa mässäillään polyamoriolla ja homoutta hierotaan vasten katsojan kasvoja, kuvaukseen kolmen henkilön arjesta ja elämästä. Aluksi kantavana teemana oli juuri *polyamoria*, nyt pääotsikoksi voisi kirjata vain *arki*.

Kun kuvista poistaa queer-taiteelle ominaiset räikeät provosoivat elementit ja jäljelle jää vain tavallistakin tavallisempi dokumentaarinen kuva tavallisen näköisistä ihmisistä, samalla ikään kuin poistuu katsojan oikeus provosoitua ja hämmäntä. Kutsun kuvilla katsojan vain seuraamaan sivusta eräänlaista arkea. Tavoittelen tilaa, jossa katsominen on niin helppoa ja vaivatonta, että esimerkiksi vahva vastareaktio naisten väliseen suhteeseen ei ole millään tavalla perusteltua. Annan katsojan itse päättää, haluaako hän selailta kuvat nopeasti läpi sen enempää ajattelematta vai pysähtyä miettimään omaa suhdettaan arkeen ja queeriyteen.

Kuvat eivät ole aikajärjestyksessä eivätkä kerro tarinaa alusta loppuun. Tarinalla ei ole yhtä tiettyä alkua, vaan niitä on useita. Loppua ei ole olemassakaan. Kuvissa näkyvät kuitenkin eri asunnot, tunteiden kirjo ja muuttuva dynamiikka suhteen tai suhteiden osapuolten välillä. Kuvat näyttävät paljon, sekä yksityiskohtia että arkisia yleistyksiä, mutta jättävät samalla paljon kertomatta. Kuvat kertovat totuuden: se mitä kuvissa on, oli oikeasti siellä. Valokuvat rajaavat kuitenkin aina jotain pois. Olen esimerkiksi päättänyt näyttää kuvissa vain meidät kolme, luoden eräänlaisen utopian, kuplan, jossa ei ole muita ihmisiä. Katsoja voi halutessaan itse täydentää puuttuvat kohdat tai keskittyä vain siihen, mitä on näkyvillä, eli arjen jokapäiväiseen olemiseen, sekä ajan pysähtyneisyyteen että sen kulumiseen. Suuristakin elämänmuutoksista huolimatta itse arki näyttää jotakuinkin samalta, asui sitten Tukholmassa tai Pietarsaareissa, yksin, kaksin tai useamman ihmisen kanssa.

Arjen dokumentointi ja kameran jatkuva läsnäolo

Yleensä määrä ei korvaa laatua, mutta mielestäni tässä projektissa kuvien suuri määrä on erittäin tärkeässä osassa. Prosessin pitkä kesto ja kuvat melkein kahden vuoden ajalta tuovat lisäarvoa dokumentaatiolle ja esiin sellaista materiaalia, jota ei olisi mahdollista saada lyhyessä ajassa. Myös se, että olen päättänyt kuvata juuri omaa arkeani, mahdollistaa päivittäisen, taukoamattoman dokumentoinnin. Halusin nimenomaan saada paljon erilaista materiaalia, josta valita. Samalla, kun nopeatahtinen ja intuitiivinen kuvaaminen tuo vapauden olla ajattelematta liikaa lopputulosta ja kuvien arvoa tai merkitystä, on arjen jatkuvassa kuvaamisessa myös omat haasteensa.

Suurin haasteeni oli pitää oma mielenkiinto yllä myös niinä päivinä, kun väsyttää ja arki on kaikkea muuta kuin inspiroiva kuvauskohde. Kun yleensä perhealbumiin valikoidut kuvat ovat erityisistä tapahtumista, saavutuksista ja muutoksista elämässä (Ukuniemi, 2005), minä halusin kuvata niitä hetkiä, joiden ei välttämättä katsottaisi olevan kuvaamisen ja esittämisen arvoisia: niitä hetkiä, jolloin mitään erityistä ei oikeastaan tapahdu. Kun valokuvausta ajatellaan toimintona, on se usein suhteellisen nopea prosessi, jolla on alku ja loppu, ja usein on myös tavoitteena saada otettua juuri tietynlaisia kuvia. Minusta on hauska haastaa tätä ajatusta. Tavassani kuvata arkea ei ole alkua tai loppua, kuvausajankohtaa ei suunnitella, ja on oikeastaan koko ajan tarkasteltava ympäristöä siltä varalta, että on aika kuvata lisää. Prosessi jatkuu kuvia valitessa,

eikä se, että kuvasarja on kertaalleen valittu, takaa sitä, etteikö se muuttuisi taas uusien kuvien myötä toisenlaiseksi. Tämä kuvastaa mielestäni arjen luonnetta ja elämässä koko ajan tapahtuvaa jatkuvaa muutosta, jota ei kuitenkaan huomaa kuin vasta jälkikäteen.

Sen lisäksi, että välillä jouduin pakottamaan itseni kuvaamaan, oli yksi ratkaisu myös kameran vaihtaminen. Kuvasin välillä digitaalisella järjestelmäkameralla, välillä mustavalkoiselle filmille analogisella järjestelmäkameralla ja välillä halusin vain räpsiä menemään filmipokkarilla, jonka suora salama valaisi kaiken edessään olevan. En tiennyt, tulenko käyttämään eri tekniikoilla kuvattua materiaalia lopullisessa kuvasarjassa vai valitsenko vain yhden tekniikan yhtenäisen kuvakielen. Eri kameroilla kuvatessa on tunnelma ja kameran läsnäolo erilainen. Valitsin kameran täysin sen perusteella, miltä sillä hetkellä tuntui ja mikä kamera milloinkin oli saatavilla, päälimmäisenä ajatuksena se, että kuvattava on, ei väliä, millä. Kaikkia kuvia yhdistää kuitenkin niiden snapshot-tyyli⁷.

Toinen suuri haaste oli saada asianomaiset ihmiset unohtamaan kameran läsnäolo. Kuvattavia ihmisiä oli kolme, minä mukaan lukien. Olen aina pitänyt kameraa melko hyökkäävänä ja aggressiivisena esineenä. Se soveltuu hyvin mielestäni tietynlaiseen kuvaamiseen, mutta silloin kun haluan esiin jotain aitoa muista ihmisistä, ovat mielestäni esimerkiksi syvälliset keskustelut paljon parempi tapa oppia tuntemaan ja näkemään ihminen kuin valokuvaaminen.

Susan Sontagin (1979) ajatukset valokuvaamisesta saalistusmaisena tekona ovat häiritseviä, mutta tunnistan itseni ajattelevan samoin. Sontag perustelee väittämää sillä, että ihmisten valokuvaaminen on heihin kajoamista ja heidän symbolista omistamistaan. Kuvaaja näkee kuvattavansa tavalla, jolla he itse eivät koskaan itseään näe, ja pitää hallussaan kuvauskohteistaan sellaista tietoa, jota heillä itsellään ei voi koskaan olla. Kuvattavista ihmisistä tulee objekteja, joita voi kuvien kautta omistaa.

Halusin välttää tätä tunnetta ja kuvauksesta aiheutuvaa epämiellyttävää oloa, sillä silloin ei lopputulos olisi mahdollisimman lähellä aitoa arjen tunnelmaa. Lisäksi halusin myös päästä eroon tunteesta, että kamera on kuvaajan ja ku-

⁷ Lisää snapshot-valokuvasta myöhemmin kohdassa *Entä valokuvataide, dokumentaarinen valokuvataide ja snapshot?*

vattavan välissä, eikä kanssakäymisemme kuvauksen aikana siksi ole niin aitoa kuin se ilman kameraa olisi. Eräänlainen ratkaisu tähän oli tiedostaa epämielilyttävä tunne valokuvauksen luonnosta sekä kamerasta kuvaajan ja kuvattavan välissä. Kommunikoin jatkuvasti muiden kanssa siitä, ovatko kaikki yhtä mieltä kuvaamisesta, ja kuvasin aluksi vain muuten vaan, miettimättä, mitä kuvia mahdollisesti käytettäisiin myöhemmin ja miten. Sekä minun että muiden alun jäykkyys ja epämielilyttävä tunne alkoi hellittämään: kuvaamisesta tuli sitä luontevampaa, mitä enemmän kuvasin. Jonkin ajan kuluttua kamera tuntui sulautuneen osaksi arkea ja sekä minä että muut osalliset suhtauduimme jatkuvaan kuvaamiseen neutraalisti, sen enempää sitä ajattelemta.

”Aika nopeaa siitä tuli osa Miiaa, joten se ei tuntunut enää isolta asialta. Osa arkipäivää oli kuulla taustalla ’klik, klik, klik’. Joskus en edes huomannut kameraa ja monet kuvat ovatkin yllättäneet minut, sillä en ollut pannut merkille, että tietyissä tilanteissa kamera oli läsnä.” –Minerva. (Henkilökohtaisesta keskustelusta, 8.1.2019. Suomennos kirjoittajan.)

”Ensin se (kuvaaminen) tuntui vähän oudolta, sillä en ollut tottunut siihen ja minulla on taipumus tuntea oloni kiusalliseksi kameran edessä. Mutta totuin siihen jonkin ajan kuluttua kun siitä tuli jokapäiväinen asia.”
– Kaisa. (Henkilökohtaisesta keskustelusta, 8.1.2019. Suomennos kirjoittajan.)

Kuvaajan yksinvallan horjuttaminen

”To photograph is to appropriate the thing photographed. It means putting oneself into a certain relation to the world that feels like knowledge - and therefore, like power.” (Sontag, 1979, s. 4.)

Halusin ottaa kuvissa esiintyvät ihmiset osaksi projektia, en passiivisina kohteina, vaan aktiivisina tekijöinä. Halusin horjuttaa kuvaajan yksinvaltaa jakamalla valtaa myös muille, sillä vaikka kuinka korostaisin sitä, että tämä on vain minun näkökulmani, on kuvissa myös kaksi muuta ihmistä, jotka ovat osa tarinaani ja joita minä kuvaan ja näytän sillä tavoin kuin katson parhaaksi projektin kannalta. Ideaalitilanne olisi mielestäni ollut, jos lopulta me kaikki kolme olisimme kuvanneet paljon ja tehneet yhdessä valinnat käytettävistä kuvista. Näin olisin saanut yhden perspektiivin sijaan kolme luultavasti melko samantapaista, mutta silti toisistaan eroavaa näkökulmaa. Tämä olisi ollut demokraattisempi tapa kuvata suhdetta, arkea ja yhteistä elämää. En halunnut kuitenkaan pakottaa muita tähän ja tehdä kuvaamisesta väkinäistä. Lopulta luontevampaa oli, että minä toimin aktiivisena kuvaajana, muut joskus, kun siltä tuntuu.

Pidän tätä luomisprosessia, samoin kuin elämäämme arkea meidän yhteisenä, sillä ilman Minervaa ja Kaisaa ei mitään kuvia olisi alkujaankaan edes syntynyt. Halusin kuvasarjaan ehdottomasti mukaan myös heidän ottamiaan kuvia. Heillä on satunnaisten kuvien lisäksi ollut vaikutusvaltaa kuvausajankohtiin ja lopulliseen valintaprosessiin. Olen kuitenkin ottanut vastuun taiteellisesta tuotannosta ja prosessista, jolloin lopputulos on ennen kaikkea minun näkökulmani meidän yhteisestä arjestamme.

Näyttävätkö kuvat mielestäsi totuuden arjestamme?

”Kyllä. Ne ovat sellaista, mitä arjessamme oli olemassa, mutta on mielenkiintoista nähdä mitä juuri Miia on nähnyt hänen näkökulmastaan. En olisi itse esimerkiksi ikinä tullut ajatelleeksi kuvata meidän rintsikoita kuivumassa pyykin jäljiltä. Mutta siellä ne olivat.” – Minerva. (Henkilökohtaisesta keskustelusta, 8.1.2019. Suomennos kirjoittajan.)

Queer-arjen representaatio taiteessa

”Queer-kulttuurin kirjoittaminen taidehistoriaan tarkoittaa uudelleenmäärittelyä sekä sen suhteen, mitä lasketaan taiteeksi että myös sen suhteen, mitä lasketaan historiaksi” (Lord & Meyer, 2013, suomennos kirjoittajan).

Tähän kun lisätään vielä termin queer määrittelyn ongelmallisuus, on edessä vaikea tehtävä, johon ei todennäköisesti ole yhtä ainoaa oikeaa ratkaisua.

Oman queer-arjen taiteellisen dokumentaation lisäksi olen tutkinut, miten queer-arkea on kuvattu aikaisemmin taiteen piirissä. Olen ollut jo pitkään kiinnostunut queer-taiteesta. Vaikka minusta on todella mielenkiintoista nähdä alastonta, sokeeraavaa, ”outoa” taidetta sen lukuisissa eri muodoissa, on jopa minulle, tämän lajityypin ehdottomalle kannattajalle tullut mieleen, että ehkä queeriyttä voisi joskus näyttää toisellakin tapaa. Onko queeriys tarpeeksi queeriä vain, jos se on seksuaalista ja vahvoja vastareaktioita herättävää? Voiko yhteiskunnan normeja haastaa myös ihmisiä yhdistävällä tavalla sen sijaan, että korostaisi aina vain eroavaisuuksia ja ”outoutta”? Olen käynyt läpi queer-taiteeksi laskettavia teoksia satunnaisten näyttelyiden lisäksi taiteen asiantuntijoiden kokoamien, aihetta käsittelevien teosten avulla.

Tärkeimmiksi teoksiksi tässä suhteessa ovat nousseet Alex Pilcherin *A Queer Little History of Art* (2017) sekä Catherine Lordin ja Richard Meyerin *Art & Queer Culture* (2013) niiden kattavuuden sekä nimenomaan pelkästään queer-taiteeseen keskittymisen perusteella. Vaikka nämä teokset rajaavat jo itsessään aihetta mm. käsittelemään lähes yksinomaan länsimaalaista taidetta, on minun tehtävä vielä tiukempi rajaus aiheen laajuuden ja opinnäytetyön rajallisen sivumäärän takia. Olen keskittynyt kokoelmissa esitettyihin valokuvateoksiin ja ennen kaikkea dokumentaariseen taidevalokuvaan. Näin voin suoraan ver-

rata omaa tekemistäni aikaisempaan, saman genren alla tehtyyn kuvaan. Jotta voimme käsittää tietyt termit ja aihealueet samalla tavalla ainakin tämän tekstin osalta, on melko abstrakteille, mielipiteitä jakaville asioille, kuten taiteelle, valokuvataiteelle, queer-taiteelle ja arjelle, annettava viitekehykset.

Mitä taide on?

Kun ajattelee taidetta ja sitä, mitä taide on ja voi olla, tuntuu mahdottomalta muodostaa järkevää lausetta edes siitä, mitä henkilökohtaisella tasolla ajattelee taiteen olevan. Teemu Mäen (2017) mukaan taiteen tehtävä ja funktio on epäselvä, eikä yksimielisyyttä siitä, mitä taide on, tulla jatkossakaan löytämään. Mäki on kuitenkin tiivistänyt taiteen tehtävän neljään kohtaan, jotka hän uskoo myös muiden jakavan sen suhteen, mitä taiteelta toivotaan ja odotetaan. Työdyn Mäen määritelmään taiteesta sen tehtävien kautta: 1) nautinto, 2) keskustelu, 3) viisauden tavoittelu ja 4) tunne-elämän voimistaminen ja monipuolistaminen. Taide voi täyttää yhden tai useamman näistä tehtävistä, ja niin tehdessään taide voidaan laskea taiteeksi. Tunnistan, että itse etsin juuri näitä ominaisuuksia taidekokemuksista, ja usein, jos mikään näistä ”tehtävänannoista” ei täyty, en koe teoksen ansaitsevan nimitystä taide. Toki taiteelle on monia muitakin määritelmiä, mutta työ olisi loputon, jos alkaisin käymään niitä tässä läpi.

Entä valokuvataide, dokumentaarinen valokuvataide ja snapshot?

”Kuvataiteen perinteiseen määritelmään kuuluvat taidemaalaus, taidegraafikka, piirustustaide ja kuvanveisto. Nykyisin kuvataiteella tarkoitetaan myös valokuva-, media- ja video-, ympäristö-, käsite- ja valotaidetta.” (Suomen Taiteilijaseura, n.d.) Valokuvaa ei siis aina ole pidetty taiteena. Esimerkiksi Suomessa valokuva laskettiin taidemuodoksi verrattain myöhään 1960-luvulta alkaen, pääasiassa kuitenkin vasta 1980- ja 1990-luvuilla. Vaikka nykyään se on tunnustettu taiteenlaji, eivät valokuvataiteen rajat ole yksiselitteiset, vaan keskustelua siitä, millainen valokuva lasketaan taiteeksi, käydään jatkuvasti sekä valokuvakentän sisällä että suhteessa kuvataiteeseen. (Tikkanen, 2001.)

Niin taiteen kuin valokuvataiteenkin sisään mahtuu monia alalajeja. Opinnäytetyön visuaalisessa osassa käyttämäni dokumentaarisen tyylin vuoksi keskityn tarkastelemaan juuri dokumentaarista taidevalokuvaa, ennen kaikkea sen

ristiriitaista, samaan aikaan huvittavaa, hämmentävää ja hurmaavaa alalajia, snapshot-valokuvaa.

Snapshot-valokuva syntyi 1870- ja 1880-luvuilla, kun keksittiin, miten valotusaikaa voidaan lyhentää minuutista jopa 1/25 sekuntiin lisäämällä kuvan talentavan lasilevyn valoherkkyyttä. Snapshot-termillä tarkoitetaan valokuvauksessa ”suurin piirtein nopeasti, lyhyellä varoitusajalla otettua kuvaa”. (Hytönen, 2015.) Snapshot-valokuva on ollut osaltaan antamassa sysäystä keskustelulle valokuvauksesta taiteena sen siihen aikaan uuden ja oudon, liikkeen pysäyttävän kuvakielen kautta (Hytönen, 2015), mutta vuonna 1888 markkinoille tulleen helppokäyttöisen ja halvan Kodak-kameran myötä tuli snapshot-kuvasta erityisesti amatöörivalokuvauksen tyyli, josta ammattikuvaajat halusivat erottua taidolla vedostettujen kuvien ja suuren koon kameroiden avulla (Grundberg, 1992).

Sittemmin dokumentaarisuus ja snapshot-valokuva on otettu mukaan taiteen maailmaan. Esimerkiksi Henri Cartier-Bressonin kuuluisat ”ratkaisevan hetken” kuvat (Hytönen, 2015) ja Jacques Henri Lartiguen suorია, aikaansa edellä olleita snapshot-kuvia täynnä ollut yksityisnäyttely Modernin taiteen museossa MoMA:ssa, New Yorkissa vuonna 1963 ovat olleet merkki näppäilykuvan hyväksymisestä taiteeksi (MoMA, 1963). Tunnettu yhdysvaltalainen taiteilija Nan Goldin taas tuli kuuluisaksi lähipiiristään ottamillaan snapshot-kuvilla, ja niistä julkaistiin suuren suosion saavuttanut diaesitys ja sitä seurannut kirja *The Ballad of Sexual Dependency* vuonna 1986 (MOCA, 2013).

”I didn’t really care about good photography, I cared about complete honesty”
– Nan Goldin (MOCA, 2013).

Snapshot-kuvan rinnastaminen amatöörimäisyyteen viittaa valokuvauksen teknisiin ominaisuuksiin. Valokuvausta ajatellessa tuntuu, että olemme melko samanlaisessa tilanteessa nyt, vuonna 2019, kuin yli sata vuotta sitten Kodakin laatikkokameran aikoihin. Lähes kaikki länsimaalaiset omistavat jonkinlaisen kameran, kuvaaminen on automatiikan avulla helppoa ja kamera kulkee vaitta mukana esimerkiksi puhelimen yhteydessä. Tekniikalla ei oikeastaan ole näissä oloissa merkitystä, sillä kuka tahansa voi periaatteessa ottaa teknisesti

hyvän kuvan. Taiteen kannalta on minusta huomattavasti olennaisempaa palata esimerkiksi Mäen (2017) mainitsemiin taiteen tehtäviin. Tekniikka ei siihen listaan mahdu mukaan. Suomen Valokuvataiteen museon johtaja Elina Heikka (2013) vastaa yleisökysymykseen hyvästä kuvasta muun muassa näin: ”Muut seikat saattavat mennä kuvan laadun arvioinnissa teknisen taituruuden edelle. Esimerkiksi käsitetaiteessa kuvien kautta välitetty ajatus on usein olennaisempi kuin kuvan tekninen laatu. Näppäilykuvakin kelpaa.”

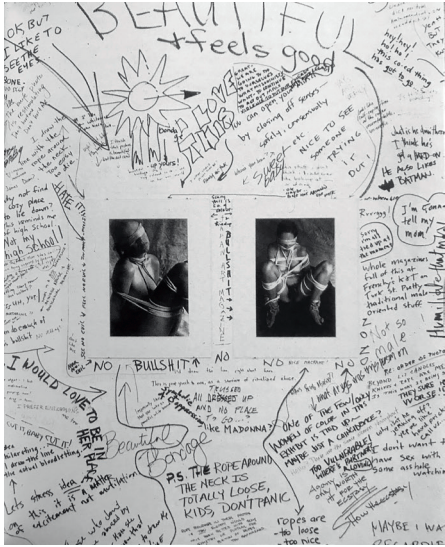
Yleis(tys)tä queer-taiteesta

”The more queer paths we head down, the less credible our norms start to appear”
(Pilcher, 2017, s. 13).

Queeriyden monimuotoista olemusta pohdittiin jo kohdassa *Ihana hankala queer*. Termin monimutkaisuus näkyy myös queer-taidetta tutkittaessa. Sekä Pilcher (2017) että Lord ja Meyer (2013) avaavat tahoillaan valintaansa queer-termistä ja toteavat samaan hengenvetoon termin olevan vaikeasti määriteltävä sen laajuuden ja jatkuvan uudelleenmäärittelyn vuoksi. Asiantuntijat ovat valinneet nostettavaksi esiin teoksia, jotka puhuvat queeriä kieltä selkeästi ja katsojalle erittäin näkyvässä muodossa tai eräänlaisena koodikielenä. Taiteilijoiden itsensä queeriyys ei ole ollut ratkaiseva tekijä, vaikkakin mukaan mahtuu suuri joukko varmasti ja oletettavasti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia tekijöitä.

Sen sijaan, että teosten kautta olisi etsitty tietynlaista, muista erottuvaa yhtä queeriä taidesuuntausta, ovat kirjoittajat pyrkineet näyttämään joitain tapoja, joilla queer-kokemuksia on tutkailtu taiteessa: esimerkiksi seksuaalisuuden muodot, erotiikka, sukupuoli-identiteetti ja eri ilmaisutyyli, jotka eroavat yhteiskunnan normeista. Lisäksi vaikka joitain Euroopan ja Pohjois-Amerikan ulkopuolelta tulevia taiteilijoita on mainittu, korostavat sekä Pilcher että Lord ja Meyer asiantuntijuutensa ja queeriyden kokemisensa perustuvan juuri länsimaalaiseen kulttuuriin ja käsityksiin, minkä takia näkökulma on länsimaalainen ja sen vuoksi puutteellinen.

Kumpikin teos, Alex Pilcherin *A Queer Little History of Art* (2017) sekä Catherine Lordin ja Richard Meyerin *Art & Queer Culture* (2013), on vajavaisuudestaan ja esimerkiksi kulttuurisista rajoitteistaan huolimatta laaja katsaus queer-taiteeseen ja siihen luonnollisesti vaikuttavaan queer-kulttuuriin ja -historiaan yli sadan vuoden ajalta, 1800-luvun lopulta –1900-luvun alusta nykypäivään. Yleinen kuva näiden teosten pohjalta on, että queer-taide on ennen kaikkea seksuaalista, alastonta ja ”pervoa”. Tämä näkyy yleisesti kaikissa esiin nostetuissa taiteenlajeissa eikä vähiten valokuvataiteessa.

Kiss & Tell (Susan Stewart,
Persimmon Blackbridge, Lizard Jones)
Installaatio *Drawing the Line* (1992),
johon kuuluu n. 100 valokuvaa

Tee A. Corinne
Untitled (1976)

Esimerkkinä alastomuudesta, joka mitä luultavimmin nähdään yleisesti myös seksuaalisena ja pervona, on muun muassa Kiss & Tell lesbokollektiivin interaktiivinen *Drawing the Line* (1992) -näyttely, johon kuuluu kollektiivin jäsenten, Susan Stewartin, Persimmon Blackbridgen ja Lizard Jonesin kuvia halailusta paljastaviin seksikohtauksiin ja lopulta rajuihin ja seksuaalisesti la- tautuneihin ja väkivaltaisiin skenaarioihin. Kuvat näyttävät dokumentaarisilta, mutta ovat lavastettuja. (Pilcher, 2017, s. 100.) Toinen hieman pervahtava esi- merkki on Zoe Leonardin Documenta 9:ssä Saksassa esitetty valokuvainstallaa- tio *Untitled* (1992), jossa kuvia naisten karvaisista alapäistä on laitettu neulalla kiinni seinään vanhojen ja jokseenkin ylväiden 1600- ja 1700-luvun naisia ku- vaavien maalausten väliin (Lord & Meyer, 2013, s. 176).

Kokonaisuutta silmällä nähdessä nousee homoseksuaalisuus kuvissa selvästi kaikista eniten näkyväksi queeryyden muodoksi. Tästä esimerkkinä nostettakoon niin ikään myös alastomat LSD-taiteilija-aktivistiryhmän (Lesbianas Sin Duda / Lesbianas Sudando Deseo / Lesbianas Sin Deodorant, vapaasti suomennettuna Epäilemättä lesboja / Himoa hikoilevat lesbot / Lesbot ilman deodoranttia) *Es-cultura Lesbiana* (1994) -kuvat, joissa taiteilijat leikkivät sanoilla: Onko kulttuuri lesbinen? / Lesboveistos (Lord & Meyer, 2013, s. 184, suomennos kirjoittajan). Tee A. Corinnen lesboseksiä kuvaava teos *Untitled* (1976, jul- kaistu 1977) on sen ajan feminististä liikehdintää kuvaava kannanotto, jossa eroottinen alaston naisvartalo ja naisen seksuaalisuus halutaan palauttaa mies- ten katseen alta takaisin naisille (Pilcher, 2017, s. 90).

Yksi kaikkein tunnetuimmista homoerotiikkaa kuvaavista taiteilijoista, Robert Mapplethorpe, on näissä kahdessa laajassa queer-katsauksessa jäänyt yllättä- västi taka-alalle. Hänet mainitaan useissa yhteyksissä, kuten esimerkiksi vuon- na 1989 Washington DC:ssä pidetyssä mielenosoituksessa, jossa vastustettiin Mapplethorpen retrospektiivisen näyttelyn peruuntumista (Lord & Meyer, 2013, s. 160), mutta hänen uransa, elämänsä ja teoksensa eivät saa sen enem- pää analysointia osakseen.

Myös taiteilijoiden omakuvat tai itsensä käyttäminen kuvauskohteena on yleistä. Pierre Molinierin peilin avulla, omaa mielihyvää varten toteutettu valokuva- montaasi *Mixture of Dildos and Legs* (1967) antaa omakuvalle ihan uudenlaisen merkityksen (Lord & Meyer, 2013, s. 129). Chi Pengin valokuvasarja *I Fuck Me* (2005) esittää nimensä mukaan tilanteita, joissa taiteilija kuvanmuokkauk- sen avulla kuvaa seksuaalista kanssakäymistä itsensä kanssa julkisilla paikoilla,

kuten puhelinkopissa tai julkisessa vessassa (Pilcher, 2017, s. 124). Dokumentaarisempaa omakuvaa edustaa Catherine Opien *Self Portrait / Nursing* (2004), jossa Opie imettää lasta kummankin ollessa alasti. Opien rintaa täyttävät arvet entisistä tatuoinneista, joista katsoja voi edelleen lukea taiteilijan omasta queerhistoriasta. (Lord & Meyer, 2013, s. 216.)

Mikäli kuvattavalla ihmisellä taas on vaatteita päällä, on kyseessä usein ristiin pukeutuminen, transvestisuus⁸ ja maskuliinisuuden ja feminiinisuuden merkitysten ja rajojen tutkiminen. Esimerkkinä tällaisesta taiteesta ovat muun muassa Yasumasa Morimuran teos *Double Marcel* (1988), joka viittaa Man Rayn potrettiin Marcel Duchampista tämän esiintyessä alter egonaan Rose Selavyna (Lord & Meyer, 2013, s. 159), ja Claude Cahunin *Self Portrait* (1927), jossa kuvassa esiintyvä henkilö, taiteilija itse, pyrkii tyyllillään binäärisen sukupuoli- jaotteen ulkopuolelle: ”Maskuliininen? Feminiininen? Riippuu tilanteesta. Sukupuoleton on aina sukupuoli, joka sopii minulle aina” (Pilcher, 2017, s. 49, suomennos kirjoittajan)

⁸ Transvestisuus (huom. ei sama kuin transsukupuolisuus) ”tarkoittaa, että henkilöllä on tarve ilmaista eläytymällä, pukeutumalla tai laittautumalla toista (binääristä) sukupuolta kuin mikä hänelle on syntymässä määritelty. Transvestiitti on usein tyytyväinen syntymässä määriteltyyn sukupuoleensa eikä hänellä ole tarvetta juridisiin muutoksiin ja/tai lääketieteellisiin korjauksiin sukupuolen suhteen.” (Seta.)

Arjen representaatio queer-taiteessa

Vaikka seksuaalisuus ja alastoman vartalon käyttö tehokeinona eri tarkoituksissa hallitsee kokonaisuutta queer-taidetta tarkasteltaessa, niin vastaan tulee myös toisenlaista materiaalia. Löysin useita queer-arkea kuvaavia teoksia, enemmän kuin osasin alkujaan odottaa.

”Arki on käsite, jolle on vaikea esittää yksiselitteistä määritelmää” (Andersson, 2010). Arkea voidaan Anderssonin mukaan lähestyä ja tarkastella monesta näkökulmasta. Arjen voi määrittellä esimerkiksi vastakohtana pyhälle ja juhlalle. Arkea määrittää sen jokapäiväisyys: kun juhlaan liittyy yleensä suuria tunteita ja selkeä rakenne, on arki jokapäiväistä ja runotonta. Arjesta ei tule koskaan valmista, vaan sitä eletään uudestaan joka päivä.

Jokapäiväisyyden lisäksi arjen kuvauksien yhteydessä nousee usein maininta tai tunne todellisuudesta, oli se sitten tavanomaista arkipäivää tai sellaista arkea, jossa sitä elävät ihmiset saavat jatkuvasti pelätä turvallisuutensa puolesta. Tavaroita ei siirrellä, ihmisiä ei asetella tiettyihin asentoihin, vaan kuvataan se, mitä on olemassa, mitään siihen lisäämättä tai siitä poistamatta. Todellisuuden suora dokumentointi on suuressa osassa, kun mietitään, mikä kuva on arkinen. Pelkkä arki ei kuitenkaan usein ole queer-taiteen ainoa kuvauskohde ja päämäärä. Pilcherin (2017) sekä Lordin ja Meyerin (2013) nostamista esimerkeistä arkisista kuvista käy ilmi, että queer-arkea kuvattaessa taustalla on usein myös aktivismia: halutaan näkyvyyttä queer-ihmisille, nostetaan esiin ongelmia, kuten esimerkiksi homofobiaa, tai otetaan kantaa politiikkaan.

Jo aiemmin mainittu Nan Goldin edustaa myös queer-taidetta lähipiirissään kuvaamillaan dokumentaarisilla kuvilla, joihin mahtuu homoja, drag queenjä, transsukupuolisia, muunsukupuolisia ja niin edelleen. (Pilcher, 2017, s. 102). Goldinille kuvien ihmiset olivat ystäviä, perhettä, heimoa, ja kuvat kertovat päiväkirjamaisesti Goldinin omasta elämästä näiden ihmisten ympäröimänä (MOCA, 2013). Minusta Goldinin kuvat sarjassa *The Ballad of Sexual Dependency* (1986) ovat arkisen snapshot-valokuvan ilmentymä ja kuvastavat hyvin genren luonnetta. Vaikka osa kuvissa esiintyvistä aiheista ihmetyttää, on kuvista niiden arkisuuden ja inhimillisyyden vuoksi löydettävissä myös paljon samaistumispintaa. Kuvat ovat totta ja tuntuvat siltä myös katsojalle 30 vuotta myöhemmin.

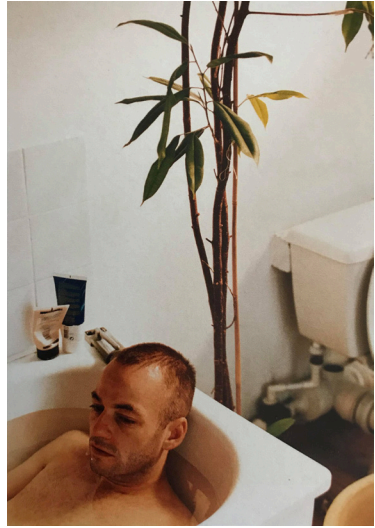
Nan Goldin
Cookie at Tin Pan Alley sarjasta
The Ballad of Sexual Dependency (1983)

Zanele Muholi
ID Crisis (2003)

Saksalaisen taiteilijan Wolfgang Tillmansin kuvissa ei taiteilijan itsensä mukaan ole hierarkiaa, vaan kaikki asiat, aiheet ja ihmiset ovat samanarvoisia. Sekä tekniikaltaan että aihepiiriltään hyvin erilaiset kuvat muodostavat kokonaisuuksia Tillmansin näyttelyissä. (Lord & Meyer, 2013, s. 210.) Pilcher (2017) kyseenalaistaa kuitenkin hierarkian olemattomuuden joissakin kuvissa. Esimerkiksi Tillmansin intiimit kuvat suhteestaan taiteilija Jochen Kleinin kanssa aina viimeiseen päivään saakka, jolloin Klein menehtyi aidsin aiheuttamiin komplikaatioihin, nousevat Pilcherin mukaan esiin aiheena, jonka täytyy merkitä vähän enemmän.

Zanele Muholi kuvaa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen elämää Etelä-Afrikassa ja ottaa kantaa queer of color -vähemmistöjen kohtaamaan väkivaltaan ja sortamiseen, joka joidenkin kuvissa esiintyvien henkilöiden tapauksessa on johtanut jopa kuolemaan saakka (Lord & Meyer, 2013, s. 247). Muholin kuvissa rikotaan maskuliinisuuden ja feminiinisuuden välisiä rajoja, kyseenalaistetaan stereotyyppistä kuvausta lesboista ja naisista sekä pohditaan sukupuoli-identiteettiä jättäen tilaa sukupuolen koko kirjolle (Lord & Meyer, 2013, s. 247; Pilcher, 2017, s. 116).

Wolfgang Tillmans
Jochen taking a bath (1997)

Voisi kuvitella, että arkinen, tavallinen, dokumentaarinen kuva kahdesta samaa sukupuolta olevasta henkilöstä pitämässä kädestä kiinni ei herättäisi muuta reaktiota kuin korkeintaan pienen hymyn ja kenties mahdollisen samaistumisen kuvan ihmisiin. Kuitenkin kun Puolassa asetettiin mainostauluille julkiselle paikalle Karolina Bregulan kuvasarja *Let Them See Us* (2003), jossa homo- ja lesboparit pitävät kädestä kiinni ja katsovat hyvin neutraalisti suoraan kameran, ei ehtinyt kulua montaa päivää, ennen kuin kuvat otettiin alas tai niiden päälle maalattiin, sillä katolinen kirkko ei katsonut kuvia sopiviksi. Kolme vuotta myöhemmin, 2006, kuvia olisi esitetty Connecticutissa, Yhdysvalloissa, mutta mainostauluista vastaava yritys pelkäsi ihmisten reaktiota eikä suostunut yhteistyöhön. (Lord & Meyer, 2013, s. 212.)

Nämä ovat esimerkkejä kyseisissä kirjoissa esiin nostetuista queer-arkea kuvaavista tekijöistä ja teoksista. Olen tarkoituksella nostanut esiin enemmän esimerkkejä naistekijöistä, sillä vaikka niin Pilcher kuin Lord ja Meyer varmasti ovat pyrkineet tarkastelemaan queer-raidetta sen kaikessa laajuudessaan, niin silti valkoinen homoseksuaali mies on selvästi dominoiva kohde ja tekijä kirjojen sivuilla. Feminististen kansanliikkeiden nousun myötä myös naiset ovat

ottaneet tilaa itselleen. Kun ennen alaston naisvartalo taiteessa oli tehty ennen kaikkea miesten katseita varten, niin nykyään naisten välisen intiimin suhteen kuvausta tehdään myös muun muassa naisia varten, kuten esimerkiksi Mary Ellen Stromin *Nude #5*, *Eleanor Dubinsky and Melanie Maar* (2005), joka kuvaa uudelleen Gustave Courbet'n vuoden 1866 teoksen *Sleepers* (Lord & Meyer, 2013).

Lesbokulttuuri on näin ollen myös melko näkyvästi edustettuna, ja tuntuukin, että homot ja lesbot ovat monesti queer-käsityksen keskiössä. Monet tuntemattomat queeriyden ilmentyvät eivät juuri saa näkyvyyttä. Esimerkiksi polyamorisuus loistaa poissaolollaan. En tunnista yhtään työtä näissä kahdessa kokoelmassa polyamorian kuvaukseksi, vaikka se kuuluisi ehdottomasti queer-taiteen piiriin, koska se kyseenalaistaa vallitsevaa monogamian normia. Tämä johtaa ajatukseen ja johtopäätökseen siitä, että polyamoriamia ei ole juuri kuvattu taiteessa.

Useista kuvista käy joko suoraan tai epäsuoraan ilmi aidsin vaikutus queer-yhteisöön. Esimerkiksi Goldinin kuvissa esiintyneistä ihmisistä monet menehtyvät aidsiin 1990-luvulla (MOCA, 2013). Vaikka Goldinin sanoin ”valokuvaus ei voi pitää ihmisiä elossa” (Lord & Meyer, 2013), on se kuitenkin väline unohdusta vastaan. Queer-kulttuuri ei unohda aids-kriisiä ja sen vaikutusta yhteisöön, Goldin ei unohda lähimmäisiään kuvissa. Goldinin, samoin kuin monen muun arkea kuvaavan taiteilijan, kuvista näkyy suhde kuvattavaan: läheisyys ja luottamus kuvaajan ja kuvattavan välillä. Ilman luottamusta on mahdotonta vangita kameralle kaikki ne intiimit, mutta kuitenkin seesteiset tilanteet, joissa kamera on tavallaan unohdettu. Monet taiteilijat ovat valinneet läheistensä kuvaamisen: he kuvaavat ystäviään, kumppaneitaan, perhettään. Itse taiteilija on vahvasti läsnä kuvassa, joko kirjaimellisesti kuvassa esiintyvänä henkilönä tai henkilökohtaisen kuva-aiheen valinnan kautta.

Vaikka myös arkisemmassa queer-taiteessa esiintyy melko paljon alastomuutta, ei se kuitenkaan tarkoita, että alastomuus on aina automaattisesti seksuaalista. Alastomuuskin voi olla arkista, kuten esimerkiksi Goldinin ja Muholin kuvissa. Myös seksuaalisuus voi olla ja onkin osa arkea. Queer-taide kuitenkin painii edelleen sen stereotyyppisen ajatuksen kanssa, että queer-taide olisi pelkästään

seksuaalista (Sargent, 2015). Vuonna 2015 Leslie-Lohman-museossa New Yorkissa oli esillä näyttely *ON THE DOMESTIC FRONT: Scenes of Everyday Queer Life*, jonka tarkoituksena oli rikkoa näitä stereotyyppioita ja näyttää, että HLBQTQ-ihmiset viettävät suuren osan ajastaan tehden ihan samoja asioita, joita kaikki muutkin tekevät: syövät, peseytyvät, kuntoilevat, ansaitsevat elantonsa (Leslie-Lohman Museum of Gay and Lesbian Art, n.d.).

Näyttelyn kuraattori ja taidehistorian emeritusprofessori James Saslow'n mukaan on poliittisestikin välttämätöntä näyttää queer-ihmisten elämää kokonaisuudessaan, jotta ”meidät nähtäisiin inhimillisinä ihmisinä valtavirran silmissä”. Näyttely pyrkii sekä näyttämään kaikkien ihmisten samankaltaisuuden että osoittamaan myös queer-ihmisten eroavan toisistaan tavoilla, joilla he tuovat queeriyttään esiin. (Sargent, 2015.) Tällaiset arjen kuvaukset ovat erityisen tärkeitä queereille itselleen, sillä he eivät usein näe itseään edustettavan valtavirtakulttuurissa, ja samoin kuin muutkin ihmiset, he tarvitsevat kuvia, jotka vahvistavat ja tunnustavat heidän todellisuutensa. Mukana ovat niin henkilökohtainen, poliittinen kuin historiallinen aspekti. Arkiset snapshot-kuvat, joita näyttelyssäkin oli esillä, ovat kenties niin lähellä queer-yhteisön valokuva-albumia kuin mahdollista, sillä vain harvoin queer-ihmiset kasvavat queer-vanhempien kanssa. Poliittisesti queeriys on muuttumassa ”oikeudesta olla erilainen kohti oikeutta yleisiin ja tavallisiin kokemuksiin”. (Leslie-Lohman Museum of Gay and Lesbian Art, n.d.)

Yksityinen on poliittista

Lauseen yksityinen on poliittista teki tunnetuksi yhdysvaltalaisen feministin Carol Hanischin samanniminen teos 1970. Ajatus yksityisestä poliittisena viittaa tässä tapauksessa naisten henkilökohtaisiin kokemuksiin, joiden syy ja alkuunpanija on lähtöisin poliittisista olosuhteista ja sukupuolten välisestä epätasa-arvosta ja keskittyy erityisesti valtasuhteisiin. Samaan tapaan kuin naisten oikeudet, ovat myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet pitkälti riippuvaisia laajoista (poliittisista) valtasuhteista. Tasa-arvon edistymistä niin feminististen kuin queer-liikkeiden kannalta mitataan usein laillisina päätöksinä tai esimerkiksi vähemmistöryhmien edustajien julkisena kannatuksena. (Drushel & German, 2009.) Poliittinen tilanne, valtasuhteet ja esimerkiksi kansalaisaloitteet Suomessa vaikuttavat siihen, miten minä voin elää arkeani. Haluan kuitenkin uskoa, että asia on myös toisin päin, ja näin ollen jo pelkästään minun ja meidän olemassaolomme ja elämämme arki voi vaikuttaa poliittisiin päätöksiin ja pintaa syvempiin rakenteisiin.

Vaikka kuvani eivät huuda queer-aktivismia tai feministisiä iskulauseita päin katsojan naamaa, ovat ne kuitenkin osa isompaa kokonaisuutta kohti tasavertaisempaa maailmaa vain olemalla olemassa. Olen valinnut sarjaan ennen kaikkea kuvia, jotka on otettu sisätiloissa. Lähes kahden vuoden dokumentoinnin aikana kodin määrittely muuttui useita kertoja. Fyysinen asuinpaikka muuttui useita kertoja, samoin kodin tunne ja kotiin kuuluvat asiat ja ihmiset.

Eri asunnot kertovat jollain tavalla tarinaa eteenpäin: kuka asuu milloinkin kenen kanssa, missä vaiheessa suhdetta voi muuttaa yhteen, voiko kolmestaan asua yksiössä? Vaikka arki tapahtuu myös suljettujen seinien ulkopuolella, ovat minulle kaikista arkisinta arkea ja yksityisintä juuri kotona tapahtuvat hetket.

Näyttelykohtainen installaatio ryhmänäyttelyssä Pietarsaaressa

Kotisohvalta gallerian seinille

Tämän tapaiset arkiset kuvat saattavat jonkun mielestä kuulua yksityiseen käyttöön ja valokuva-albumiin kirjahyllyyn piiloon pölyttymään, mikä on verrattavissa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen usein kohtaamaan ”minulla ei ole mitään tätä (esim. homoutta) vastaan, mutta tarvitseeko sitä esitellä julkisesti (esim. pitää kumppania kädestä)?” kysymykseen tai pikemminkin huomautukseen. Siksi minusta onkin mielenkiintoista esittää kuvia juuri toisenlaisessa ympäristössä, oikeuttaa niiden taiteellinen arvo ja tarkastella julkisen tilan tuomaa jännitettä ja sen vastakohtaa arkisuudelle.

Projekti hakee vielä lopullista muotoaan. Olen tutkinut mahdollisia esitysmuotoja näyttelyinä, sillä projektia on näytetty kolmessa ryhmänäyttelyissä ja yhdessä yksityisnäyttelyssä. Taidegallerialla paikkana on jonkinlainen status, joka antaa arvon siellä esitettävälle materiaalille. Ryhmänäyttelyissä Pietarsaaressa, Lapualla ja Mikkelissä esitysmuoto on ollut sama: kotitekoinen valokuva-albumi ja kolme vanhaa tv-monitoria, joissa jokaisessa pyörii video. Yksi-

Ihmiset ihmettelivät Miia Panulan elämää kolmen naisen suhteessa, joten hän päätti näyttää, mitä se oikeasti on – Syntyi näyttely, jossa pallogrilli unohtuu talven alle

Ilkka-lehden artikkeli koskien yksityisnäyttelyäni Pohjanmaan valokuvakeskuksessa Lapualla

Miia Panula opiskelee neljättä vuotta valokuvasta Pietarsaaren ammattikorkeakoulussa. Hän on syntynyt Oulussa ja asuu nykyisin Tukholmassa, mutta molemmat vanhemmat ovat lähtöisin Lapualta. – Aina tänne tullessa tunnen olevani jollain tavalla kotona, Panula toteaa. KUVA: TOMI KOSONEN

tyisnäyttelyssä Pohjanmaan valokuvakeskuksessa kuvamateriaalia oli syntynyt enemmän, ja valitsin kuvat niin, että ne sopisivat gallerian neljälle seinälle muodostaen kokonaisuuden, josta kävisi ilmi ajan kuluminen mutta arjen pysyminen melko samannäköisenä. En halunnut kuvien muodostavan lineaarista tarinaa, vaan eräänlaisen järjestellyn kuvien kaaoksen, joka näyttää sattumanvaraisesti valitulta, vaikka onkin tarkoin harkittu. Nyt opinnäytetyön myötä on myös kirjamuodon mahdollisuutta viety eteenpäin.

Mielestäni lopullista muotoa ei välttämättä edes tarvitse löytyä, vaan projektin on luontevaa olla eri muodoissa. Dokumentoinnin jatkuessa kokonaisuus saa visuaalisestikin erilaisia suuntia, joten miksi eivät esitysmuodotkin voisi olla erilaisia, esitystilasta ja senhetkisistä ajatuksista ja elämäntilanteesta riippuvia? Minusta on hauska ristiriita siinä, että jotain niin henkilökohtaista, yksityistä ja arkista esitetään julkisesti, esimerkiksi gallerian seinillä tai kirjan sivuilla, jolloin en voi itse vaikuttaa siihen, kuka kuvat näkee ja miten hän kuvat kokee.

Aiheen ongelmallisuus

Queer-kulttuuria tarkastellessani ja siitä lukiessani tulee vastaan vaikeita ja risiiriitaisia ajatuksia. Ensinnäkin queeriyden määrittelemisen vaikeus ja asian-tuntijoiden eroavat mielipiteet siitä, mitä queer ylipäänsä tarkoittaa, on jo haaste sinänsä. Aktivistit taistelevat tasa-arvon saavuttamiseksi, ja halutaan tunnustusta sille, että olemme kaikki yhtä lailla normaaleja, sillä vain normaali on hyväksyttävää. Toisaalta taas koko queer-ajatus ja aktivismi pohjautuvat siihen, että erotutaan valtavirrasta, ei suostuta elämään normien mukaisesti ja halutaan horjuttaa valtarakenteita. Erilaisuudesta ollaan jopa ylpeitä, mistä kertovat esimerkiksi suuret *Pride*-tapahtumat ja -kulkueet ympäri maailman.

Rossi (2017) muistuttaa, että vaikka paljon parannusta on tapahtunut ja queer-aktivismi ja -ajattelu ovat onnistuneet korjaamaan joitain epäkohtia yhteiskunnassa, on lisääntyneestä tietoisuudesta ja näkyvyydestä huolimatta vielä paljon toivomisen varaa. Esimerkiksi homo- ja transfobia eivät ole kadonneet minnekään. (Rossi, 2017.) Samalla Rossi pohtii artikkelissaan, mitä queeriyden sisällä voisi tehdä paremmin.

Kun lähtökohtainen queer-ajatus pyrki eroon juuri homo–hetero-vastakkain-sasettelusta, sortuu queer-teoria usein juuri tähän binääriiseen ajattelutapaan ja queer-termin käyttöön vain identiteettilokeroiden sateenvarjoterminä. Jotkin oikeudet, kuten esimerkiksi tasa-arvoisen avioliittolain saavuttaminen, ovat voimistaneet queeriyden sisäisiä hierarkioita, ja on syntynyt ajatus siitä, millainen on ”oikeanlainen” homo tai lesbo. Heteronormatiivisuuden lisäksi on olemassa myös homo- ja queer-normatiivisuutta. ”Queerit käytännöt, ajattelu ja politiikka tuntuvat osin palaavan samoihin kysymyksiin ja ongelmiin, joita ne alun perin lähtivät kritisoimaan.” (Rossi, 2017, s. 15.)

*”Why I took the pictures from the beginning
was proof that I lived this and no one could revise it”*
– Nan Goldin (MOCA, 2013).

Lopuksi

Se, että yritän kuvillani nimenomaan näyttää, että elämä on ihan normaalia, vaikka olisi polyamorisisessa suhteessa kahden muun naisen kanssa, on johtanut välillä ajatukseen siitä, että arkipäiväinen dokumentaationi ei vastaa queer-aktiivismin ajatusta yhteiskunnan normien horjuttamisesta. Kuitenkin vaikka ensimmäinen ajatus kuvaamisen aloittamisesta oli naiivi halu näyttää, että myös queer-elämä on ihan tavallista, on taustalla kuitenkin myös provokatiivinen aspekti.

Kun esitän, että sellainen suhdemuoto, joka ei ole normien mukainen, onkin täysin normaalia, on se jo itsessään provokaatio ja haastaa ajattelemaan yhteiskuntamme normeja ja valtarakenteita. Se, että päiväunet sohvalta, pyykkipäivien kuvaus ja aamukahvihetket provosoivat ja aiheuttavat hämmennystä, on merkki siitä, että tällaista kuvaa tarvitaan queer-ajatuksen hengessä aiheuttamaan keskustelua, ajatuksia ja kyseenalaistamaan nykyisiä käytäntöjä ja käsitystä ”normaaliudesta”. Kyseenalaistamista tarvitaan, sillä ainoastaan silloin voi tapahtua kehitystä parempaan.

Queer-käsitteen, -kulttuurin ja -taiteen laajuuden johdosta tunnen vasta raapaiseeni aihetta pinnallisesti. Vaikka tutkimus on opinnäytetyön raameihin pakotettuna erittäin suppea, löysin kuitenkin yllättävän paljon tukea omalle työskentelylleni niin taidehistoriasta kuin queer-teoriasta. Queer-arjella on kuin onkin paikkansa queer-taiteessa, vaikka ei-arkiset, usein seksuaalisia sävytteitä saavat kuvat ovatkin tämän taiteenlajin näkyvämpi osa. Queer-taide on paljon laajempi kenttä ja käsite kuin olin ajatellut, ja siinä, samoin kuin queeriydessä ylipäättään, riittää tutkimista. Itse aion jatkaa tätä havainnoimista ainakin arjen aktiivisen tallentamisen osalta sekä esittämällä omaa näkökulmaani queer-arjesta erilaisissa (taiteellisissa) yhteyksissä.

Taiteellisen panoksen lisäksi kuvilla on myös puhtaasti dokumentaarinen arvo: laajemmassa ja kunnianhimoisemmassa mittapuussa potentiaalinen kulttuurinen merkitys esimerkiksi queer-ihmisten elämää tutkittaessa, mutta ennen kaikkea dokumentaarinen arvo minulle itselleni – todistus siitä, että se elämä ja arki, jota elin, oli ja on totta.

Lähdeluettelo

- Andersson L. C., Hetemäki I., Mustonen R., & Sihvola, A. (toim.). 2011. *Kaikki irti arjesta*. Helsinki: Gaudeamus. <https://www.gaudeamus.fi/andersson-kaikki/>
- British Journal of Photography. 2018. La Fábrica and PhotoLondon: Book Dummy Award 2018. Viitattu 20.11.2018. <https://www.bjp-online.com/2018/09/la-fabrica-and-photolondon-book-dummy-award-2018/>
- Drushel, B., & German, K (toim.). 2009. *Queer Identities / Political Realities*. Cambridge : Cambridge Scholars Publishing.
- Grundberg, 1992. The Snapshot Comes of Age, teoksessa *Flesh & Blood: Photographers' Images of Their Own Families*. Manchester: Cornerhouse Publications.
- Heikka, E. 2013. Kysy museolta -verkkotietopalvelu. Viitattu 12.1.2019. <https://kysymuseolta.fi//valokuvataiteenmuseo/#!id=313>
- Hytönen, Y. 2015. Kysy museolta -verkkotietopalvelu. Viitattu 12.1.2019. <https://kysymuseolta.fi//valokuvataiteenmuseo/?id=631>
- Leslie-Lohman Museum of Gay and Lesbian Art. N.d. ON THE DOMESTIC FRONT: Scenes of Everyday Queer Life. Viitattu 2.2.2019. <https://www.leslielohman.org/project/on-the-domestic-front/>
- Lord, C., & Meyer, R. 2013. *Art & Queer Culture*. London: Phaidon Press Limited.
- MOCA. 2013, December 6. *Nan Goldin - The Ballad of Sexual Dependency - MOCA U - MOCAtv* [video file]. Viitattu 3.2.2019. <https://www.youtube.com/watch?v=2B6nMlajUqU>
- MoMA. 1963. Press release. Viitattu 15.1.2019. <https://www.moma.org/calendar/exhibitions/2563?>
- Mäki, T. 2017. *Taiteen tehtävä - Esseitä*. Helsinki: Into Kustannus.
- Oxford Dictionaries: hakusana *queer*. N.d. Viitattu 17.1.2019. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/queer>
- Pilcher, A. 2017. *A Queer Little History of Art*. London: Tate Publishing.
- Pirkanmaan Seta. N.d. Seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin ja seksin sanastoa. Viitattu 9.11.2018. <http://www.pirkanmaanseta.fi/seksuaalisen-suuntautumisen-sukupuoli-identiteetin-ja-seksin-sanastoa/>
- Rossi, L. M. 2017. Hauras, korjaava ja parantumaton queer: Katse ylpeyden, normatiivisuuden ja (uus)häpeän aikoihin. *SQS: Suomen queer-tutkimuksen seuran lehti*, 11(1), 1–18. DOI: <https://doi.org/10.23980/sqs.66351>

Sargent, A. 2015. A New Art Show Tracks Queer Life in Everyday Portraits. *Vice*. Viitattu 2.2.2019. https://www.vice.com/en_us/article/ez5m8z/a-new-art-show-tracks-queer-life-in-everyday-portraits

Seta. 2018. Sateenkaarisanasto. Viitattu 5.11.2018.
<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

Seta. N.d. Seksuaalinen suuntautuminen. Viitattu 5.11.2018.
<https://seta.fi/sateenkaaritieto/seksuaalinen-suuntautuminen/>

Sontag, S. 1979. *On Photography*. London: Penguin Books.

Suomen Queer-tutkimuksen seura (SQS). N.d. SQS. Viitattu 9.12.2018.
<https://sqshome.wordpress.com/mika-sqs/>

Suomen Taiteilijaseura. N.d. Mitä taide on?. Viitattu 14.1.2019.
<https://artists.fi/kuvataide/mita-kuvataide-on/>

Suomen Valokuvataiteen museo. N.d. Tuntuuko tutulta? – Valokuvia suomalaisesta arjesta. Viitattu 10.1.2019. <https://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/nayttelyt/tuntuuko-tutulta-valokuvia-suomalaisesta-arjesta>

Suomisanakirja: hakusana *queer*. N.d. Viitattu 17.1.2019.
<https://www.suomisanakirja.fi/queer>

Tikkanen, M. 2001. Selvitys valokuvataiteen kentästä. Viitattu 15.1.2019.
<https://docplayer.fi/22751429-Selvitys-valokuvataiteen-kentasta.html>

Ulkuniemi, S. 2005. *Valotetut elämät*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

*Kiitos, Kaisa ja Minerva
osallistumisesta ja tuesta*

ja siitä kaikesta ihanasta arkisesta rakkaudesta.

